

Arhim. Efrem VATOPEDINUL

TERAPIA SUFLETULUI

**Din convorbirile Părintelui Stareț Efrem
Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri
și neurologi români**

Ediție îngrijită
de Sfânta Mare Mănăstire Vatoped

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2024

CUPRINS

Prefață (Prof. univ. dr. Adrian Opre).....	7
Prolog (Arhim. Efrem Vatopedinul).....	13
Nota editorului (Pr. Răzvan Ionescu).....	17

<i>Prima întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (5 februarie 2021)</i>	23
--	----

Deosebirea dintre starea psihologică și starea duhovnicească <i>A doua întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (22 noiembrie 2021)</i>	57
---	----

Direcții duhovnicești pentru psihologi <i>Interviu cu Părintele Stareț Efrem, Radio Trinitas (4 martie 2022)</i>	81
---	----

Deosebirea dintre starea psihologică și starea duhovnicească <i>A treia întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (2 mai 2022)</i>	103
--	-----

Agapa cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români <i>(11 octombrie 2022)</i>	129
---	-----

Sănătatea sufletească a copiilor <i>A patra întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (29 octombrie 2022)</i>	139
--	-----

Viața de familie <i>A cincea întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (29 mai 2023)</i>	161
---	-----

Despre adolescență și provocările ei

A șasea întâlnire a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români (1 februarie 2024) 185

**Întâlnirea privată a Părintelui Stareț Efrem Vatopedinul
cu psihologi, medici psihiatri și neurologi români**

(2 aprilie 2024) 207

Prefață

Orice întâlnire cu Părintele Stareț Efrem înseamnă o pre-gustare a veșniciei din chiliile Cerului. Cine a avut privilegiul unei întrevederi personale, de a-i sta înaintea într-un dialog privat, a avut, implicit, șansa ca, în seninătatea feței și, mai cu seamă, în limpezimea ochilor săi, să descopere răsplata unei vieții ascetice, să descopere un om al lui Dumnezeu, în care harul lucrează tainic, dându-i puterea de a vedea înlăuntrul sufletelor noastre.

Pentru cei care nu l-au cunoscut încă, încerc aici un portret sintetic, așa cum l-am perceput cu simțurile mele, dar, mai ales, cum l-am simțit în inima mea. În cea mai contrastată descriere, Gheronda Efrem este un prototip al monahilor athoniți înduhovniciți. El este finalitatea frumoasă a unor ucenicii și a unor ascultări monahale îngemănate cu o evlavie aparte față de mării Părinți aghioriți. Pentru toți cei care îl ascultă și îi urmează îndemnul, este o sursă extraordinară de clădire duhovnicească. Cuvintele Sfinției Sale reverberează și dau rod în sufletele multor credincioși. Majoritatea sinaxelor Părintelui Stareț au o largă adresabilitate, iar limpezimea îndrumărilor anulează orice diferență de pregătire academică sau de apartenență socială între cei care îl ascultă cu luare aminte. Ele întâmpină și oferă răspuns la multe preocupări și căutări. Iată de ce Starețul Efrem se bucură de o așa înaltă încredere și prețuire în rândul tuturor categoriilor sociale și profesionale. Am ales să invoc aici

doar trei *stâlpi* care, în opinia mea, îi aduc și îi susțin această credibilitate.

Primul stâlp îl constituie nivelul și calitatea pregătirii sale, bazate pe lecturi extinse și profunde, care au trecut sensibil dincolo de domeniul strict teologic. În dialogurile cu noi, Sfinția Sa ne-a dovedit că a pătruns și că poate valorifica, în mod elegant, și cunoștințe din domeniul psihologiei și cel al medicinei. Altfel spus, bagajul său de cunoaștere și potențialul de îndrumare nu se bazează doar pe o vastă documentare din scrierile Sfinților Părinți, îngemănată cu experiența ascetică personală, ci și pe o lectură care a depășit spațiul teologiei. Cea mai importantă formare a sa, așa cum adesea îi place să ne spună, provine din studiile făcute la „universitatea pustiei”, adică la universitatea nevoițelor ortodoxe din Sfântul Munte, căci acolo a întâlnit veritabili psihologi și psihiatri. Impresionant este modul cum valorifică, punându-le împreună, conținuturi teologice și practici creștine cu cele care provin din arii proxime acestora. Întotdeauna însă ține să precizeze statutul supraordonat al antropologiei și dogmaticii creștine în raport cu oricare perspectivă științifică asupra ființei umane.

Al doilea stâlp pe care îl invoc ca să întăresc această credibilitate pe care Sfinția Sa o are în relație cu noi, psihologi-psihoterapeuți, psihiatri și neurologi, îl reprezintă grila alternativă de lectură asupra vieții, suferinței și modalităților de a redobândi sănătatea. Grila sa de lectură este expresia unei pătrunderi creștin-ortodoxe, bazate pe respectarea fidelă a mesajului Sfintei Scripturi și întărită prin scrierile Sfinților Părinți filocalici. Această optică creștină, Părintele Stareț o deschide într-un mod minunat pentru a integra principii și metode extrase din psihologie și medicină, rezumându-se, desigur, la acelea pe care le consideră viabile și compatibile cu dogmele creștin-ortodoxe.

Este remarcabilă această abilitate a Sfinției Sale de a reuni perspective aparent divergente, de a nu marșa pe contrastări și de a valorifica atent elementele de complementaritate.

Al treilea stâlp al încrederii noastre în îndemnul cu-
vintelor Părintelui Efrem se clădește pe autenticitatea trăirii
sale duhovnicești. Ea ni se relevă atât prin sinceritatea firească
a adresării cuvintelor de suflet, cât și prin varietatea exprimărilor
sale mimico-gestuale, care o consfințesc. Multe dintre povețele
adresate nouă poartă amprenta răspunsurilor pe care le-a pri-
mit de la mari duhovnici atunci când le-a adresat întrebări care
l-au preocupat încă din tinerețe. Acestea au fost apoi consolidate
prin înțelepciunea extrasă din nevoițele sale monahale. Ma-
joritatea frământărilor sale, așa cum adesea mărturisește, au
fost înseninate ca urmare a întâlnirilor nemijlocite cu părinții
duhovnicești ai Athosului. Dovada cea mai limpede a acestei
interiorizări verosimile a cuvioșeniei, care pe mine m-a cucerit
de la prima întâlnire, este acea pace, liniște interioară, pe care și-o
transmite prezența sa. Chipul său blând și zâmbetul prietenos cu
care te întâmpină când se află în dialog privat, dar și public,
exprimă o bucurie a comuniunii cu Dumnezeu pe care a somati-
zat-o pentru a ne fi mărturie nouă. Este o exteriorizare a isihiei
pe care a dobândit-o neîndoielnic, consider eu, bazându-mă
tocmai pe afirmațiile sale. „Experiența isihastă”, spune Părintele
într-un interviu, „implică o gustare și o desfătare de pacea lui
Hristos. Au existat mulți monahi sau călugări denumiți isihaști,
dar corect denumiții isihaști sunt acei sfinți care au dat greu-
tate acestei lucrări duhovnicești în viața lor din afară, nu doar
cele dinăuntru”. De aceea, sunt convins că dânsul a reușit să
dobândească o trăire isihastă autentică pe care o revarsă, într-o
formă somatizată, prin înfățișarea sa luminoasă, primitoare și
plăcută privirii, dar și sufletului nostru. Ea validează cuvintele

Părintelui Teofil Părăianu, care ne spunea adesea: „Dragă – în rai se intră cu zâmbetul pe buze și cu fruntea descrețită”.

Mă voi referi în continuare doar la sinaxele incluse în acest volum, cele pe care Părintele Efrem ni le adresează în particular nouă, celor preocupați de tămăduirea suferințelor psihice. Consider foarte necesar să relev folosul lor pentru creșterea noastră personală și profesională. Personal, am convingerea că, pentru noi, psihologi, psihiatri și medici neurologi, cuvintele Sfinției Sale, regăsite în acest volum, merită multă luare aminte și, deopotrivă, prețuire. Ele ne aduc, neîndoielnic, un plus valoros de cunoaștere. Este o cunoaștere esențială, care se traduce într-o serie de beneficii pe care noi trebuie, mai întâi, să le conștientizăm și apoi să le valorificăm. Menționez doar câteva dintre ele; le-am selectat pe cele care am considerat că întâmpină nevoile celor mai mulți dintre noi, fie psihologi, fie medici psihiatri sau neurologi.

În primul rând, cuvântul său ne ajută la o reală adâncire a înțelegerii ființei umane. Cum se poate lesne observa, Sfinția Sa recurge frecvent la analize și interpretări de o înaltă finețe și de o profunzime dogmatică deosebită. Ele constituie versiuni explicative alternative la cunoașterea științifică sau, poate, mai corect, la versiuni supraordonate acesteia. Mai exact, aceste sinaxe ne oferă o cale spre cunoașterea laturii tainice a omului, spre dimensiunea sa spirituală care, din păcate, scapă abordării științifice seculare. Această înțelegere diferită este foarte importantă pentru noi; desigur, în primul rând, pentru cei care avem o deschidere, dar și o dorire pentru o asemenea cunoaștere mai profundă a cauzelor suferințelor celor care ne cer ajutorul.

În la doilea rând, sinaxele acestea ne invită la o familiarizare sau, de ce nu, la o refamiliarizare cu antropologia creștină, în particular, cu antropologia creștin-ortodoxă. Conform acesteia,

așa cum bine știm, omul este creat după chipul lui Dumnezeu și chemat la asemănarea cu El. Ei bine, Părintele Efrem ne oferă sprijin și ne încurajează să trecem dincolo de strategiile noastre terapeutice laice și să ne ghidăm pacienții și în urcușul lor de la chip la asemănare. Pentru a răspunde acestui îndemn, ne este de mare folos o conlucrare sinceră și funcțională cu preoții duhovnici.

Un al treilea beneficiu pe care îl dobândim prin aceste sinaxe rezultă din deschiderea sa sinceră și modul în care ne sunt formulate sfaturile Sfinției Sale către noi. Părintele recunoaște utilitatea psihologului și a psihiatrului în privința sprijinului acordat celor aflați în suferință, dar atenționează asupra limitelor acestui ajutor și asupra pericolelor unei abordări secularizate. Întâlnirea celui aflat în suferință psihică cu psihologul laic este o experiență antropocentrică, pe când întâlnirea lui cu duhovnicul este o experiență, prin excelență, hristocentrică. E bine, ne spune Părintele Stareț, ca psihologul să fie un om al lui Dumnezeu, deoarece Sfinții Părinți, care s-au dovedit a fi adevărații psihologi, au cercetat omul atât din punct de vedere psihologic, cât și ontologic. Prin această deschidere, primim o mărturie vie, care ne relevă faptul că preoții înduhovniți au o mai largă deschidere la conlucrarea cu noi; ei nu resping, ci, dimpotrivă, susțin și încurajează o explorare științifică multidisciplinară a ființei umane, pe care o consideră o prefață utilă înaintea unei cunoașteri tainice a antroposului. Mai precis, cunoașterea științifică ne este de folos dacă ea slujește înțelegerii profunde a omului, adică descifrării rostului acestei existențe trecătoare în călătoria noastră către viața veșnică. Într-o formulare scurtă, concluzivă, pot afirma că, prin sinaxele adresate specialiștilor în sănătate mintală, Părintele Stareț ne ajută să conștientizăm, să înțelegem și să prețuim valoarea

sanogenă a rânduielilor Bisericii noastre, așa cum au fost ele formulate, promovate și transmise peste veacuri de către Sfinții Părinți, în particular, de către monahii înduhovniciți ai Athosului. Iată, așadar, o oportunitate extraordinară acordată tuturor celor care sunt conștienți de rostul și folosul unei împreună-lucrări între psiholog și preotul duhovnic.

În final, îndrăznesc să formulez un îndemn personal adresat colegilor psihologi, psihiatri și neurologi, cu privire la modul în care să ne raportăm la Părintele Stareț Efrem și la sinaxele sale. Cei apropiați de Biserică și de învățăturile ei, să fim părtași cu mintea și cu sufletul, având toată încrederea în folosul povețelor Părintelui Efrem. Noi am conștientizat deja importanța extraordinară pe care o poate avea împreună-lucrarea dintre psihoterapeut și duhovnic. Pe cei refractari sau ispitiți de îndoieli îi încurajez să lupte, mai întâi, cu propriile gânduri pentru a-și depăși mândria sau autosuficiența și să fie apoi animați măcar de o curiozitate epistemică. Am convingerea fermă că, prin lucrarea harului, pe care îl găzduiește și cu puterea cuvântului său, Părintele Stareț poate să înmoaie și inimile încremenite. Dacă ei acceptă o întâlnire directă, față către față cu Starețul Efrem, sau una mijlocită, ascultând sau lecturând aceste sinaxe, li se vor deschide larg nu doar urechile, ci, mai cu seamă, sufletul. Să nu risipim așadar această oportunitate, căci Gheronda Efrem, prin purtarea și lucrarea sa, reușește, în chip minunat, să ni-L facă văzut pe Dumnezeuul nostru Cel nevăzut.

Prof. univ. dr. Adrian Opre

Decanul Facultății de Psihologie și Științe ale Educației
din cadrul Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Dirrecții duhovnicești pentru psihologi

Interviu cu Părintele Stareț Efrem Vatopedinul

(Radio Trinitas, 4 martie 2022)

Bun găsit, dragi ascultători, la emisiunea „Viața de familie”. Eu sunt Diana Parizianu și, astăzi, continuăm seria de emisiuni lunare în care ne întâlnim cu psihologul și cu duhovnicul. Dar avem o emisiune specială, deoarece ne aflăm la începutul lunii martie și se împlinesc opt ani de când se difuzează emisiunea „Viața de familie” la Radio Trinitas. Pentru acest moment deosebit avem un invitat cu totul special, foarte drag nouă, românilor, mai ales de când îi putem asculta îndemnul prin sinaxele online pe care le ține de la declanșarea pandemiei, de aproape doi ani – Părintele Efrem, Starețul Mănăstirii Vatoped din Muntele Athos.

Diana Parizianu: Sărut-mâna, Părinte, bine ați venit la Radio Trinitas! Vă rugăm să ne binecuvântați și să începem cu o rugăciune întâlnirea de astăzi.

Părintele Stareț Efrem: Binecuvântat este Dumnezeuul nostru, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor.

Părintele Gavriil Vatopedinul: Amin. Împărate Ceresc, Mângâietorul, Duhul adevărului, Care pretutindena ești și toate le împlinești, Vistierul bunătăților și Dătătorul de viață, vino și Te sălășluiește întru noi și ne curățește pe noi de toată întinăciunea și mântuiește, Bunule, sufletele noastre.

Slavă Tatălui și Fiului și Sfântului Duh. Și acum și pururea și în vecii vecilor. Amin. Doamne, miluiește. Doamne, miluiește. Doamne, miluiește.

Preacuvioase Părinte Stareț, binecuvâнтаți.

P.E.: Pentru rugăciunile Sfinților Părinților noștri, Doamne Iisuse Hristoase, Dumnezeu nostru, miluiește-ne pe noi. Amin.

Mă bucur să mă aflu alături de dumneavoastră; mă bucur totdeauna când vorbesc cu frații români, pentru că [atât] mănăstirea noastră, [cât] și inimile noastre sunt totdeauna deschise fraților noștri români de-o credință. Și, cu adevărat, Sfântul Munte este pentru toți ortodocșii, și sunteți îndreptățite și dumneavoastră, femeile, să ascultați cuvântul de învățătură aghiorit. Nu se poate să fiți prezente aici, [în Sfântul Munte], din cauza *avatonului*¹ Sfântului Munte, după cum știți, însă ne bucurăm cu adevărat că [putem să] purtăm acest dialog cu dumneavoastră și, prin intermediul dumneavoastră, cu întreg poporul român ortodox.

D.P.: Vă mulțumim din suflet, Părinte, că realizăm împreună această emisiune, și pentru toate sinaxele pe care le țineți. Alături de Starețul Efrem, o avem astăzi și pe invitata noastră din fiecare lună, Andreea Cîntărețu (Olteanu), psiholog și doctor în Psihologia Dezvoltării Copilului, psihoterapeut specializat în terapia copilului și a familiei și psiholog clinician. Bine ai venit în emisiunea noastră dedicată familiei, într-o zi cu totul specială!

---

¹ *Avaton* în limba greacă înseamnă „neumblat”, în cazul Sfântului Munte, termenul făcând referire la interdicția femeilor de a intra în Sfântul Munte Athos, locul sihăstresc ales și destinat de însăși Maica Domnului exclusiv vieții monahale bărbătești [n.tr.].

A.C.: Doamne, ajută! Cu adevărat, este o zi specială și primim un dar extraordinar din Sfântul Munte: acest interviu cu Părintele Stareț Efrem. Mulțumim, Părinte!

P.E.: Doamna Andreea este și fiica mea duhovnicească.

A.C.: Cea mai mare binecuvântare [pentru mine]!

P.E.: Și, pe deasupra, soțul dânzei este și doctorul meu.

A.C.: Cred că dumneavoastră sunteți, de fapt, doctorul nostru, al sufletelor noastre.

P.E.: *Dumnezeu* este Doctorul sufletelor [noastre]! Hristos este Doctorul sufletelor și al trupurilor noastre. De aceea, și la rugăciuni[le personale], și chiar și la slujbe[le de obște], ne adresăm Lui și Îi spunem: „Tu, Cel ce ești Tămăduitorul sufletelor și trupurilor noastre”.

A.C.: Așa este, Părinte!

D.P.: Mulțumim mult și Părintelui Gavriil, care ne va ajuta pe parcursul emisiunii cu traducerea din limba greacă în limba română.

P.E.: Bineînțeles! Părintele Gavriil e un părinte cu discernământ, e [un părinte] bun...

D.P.: De asemenea, tuturor părinților din Sfântul Munte Athos, ce au contribuit la pregătirea și realizarea acestei emisiuni.

P.E.: Adevărul este că e nevoie de pregătire...

D.P.: Și mulțumim pentru toată colaborarea care s-a realizat.

P.E.: Singurul care nu s-a pregătit sunt eu! Ce să facem?! N-a spus Hristos: „nu vă îngrijiți cum sau ce veți vorbi, căci se va da vouă în ceasul acela ce să vorbiți” (Matei 10, 19)? A spus-o Hristos!

D.P.: Mulțumim mult, Părinte! Emisiunea noastră de astăzi este specială și, de aceea, modul în care se va desfășura va fi diferit de cel folosit în fiecare lună. Astfel, Andreea Olteanu va fi și ea moderator alături de mine și, pe parcursul

întregii emisiuni, vom adresa alternativ întrebări către Sta-rețul Efrem.

P.E.: Cum doriți. Eu [vă] voi face ascultare.

D.P.: [Sunt] întrebări care s-au adunat ca urmare a sinaxei Părintelui Efrem din 10 ianuarie 2022, adresată psihologilor, medicilor psihiatri și neurologi români. Am grupat întrebă-riile pe categorii de teme, privind mai multe subiecte care îi interesează pe specialiștii români, cum ar fi: psihoterapia or-todoxă, colaborarea dintre psiholog și duhovnic, consilierea creștinilor nepracticanți, tehnici și practici psihologice, ramu-riile psihologiei, legătura dintre trup, psihic și suflet, pregătirea sufletească a specialistului și multe altele. Rămâne de văzut la câte dintre aceste întrebări ne va permite timpul să [avem un răspuns din partea] Părintelui. Andreea Olteanu, te rog să în-cepi tu întrebările adresate Părintelui Stareț.

A.C.: Părinte Stareț, ne bucurăm că putem să stăm de vorbă pe larg cu dumneavoastră în acest interviu. Sunt întrebări ale psihologilor care sunt creștini ortodocși practicanți, sunt întrebări primite și de la psihiatri ortodocși, dar și de la mo-nahi [ori] de la oameni care vor să se îndrepte către psihologi, oameni care sunt din Biserică. Există în momentul de față o foarte mare, să zicem, neclaritate în ceea ce privește rolul psihologului și rolul duhovnicului din perspectiva unei co-laborări echilibrate între aceste două părți. Pe lângă această confuzie și controversă în ceea ce privește psihoterapia orto-doxă, care poate fi practică, așa cum spune Înaltpreasfințitul Ierótheos Vlachos, doar de către preoți, psihoterapia ortodoxă practică de psihologi nu există ca metodologie clară, accep-tată de Colegiul Psihologilor din România. Însă, cu îndem-nul duhovnicilor, sunt specialiști, psihologi și psihiatri, care au încercat, pe diverse ramuri, să se gândească cum ar putea

să creeze o formă de plasare a dimensiunii ortodoxe în lucrul psihoterapeutic cu clienții și cu pacienții clinici. Însă nu s-a concretizat încă nimic, sunt doar încercări, pentru că au fost aplicații pe ramuri diferite ale psihologiei. Dorim astăzi să ne ajutați și să ne dați un îndemn de colaborare și de conlucrarea atât a psihologilor cu psihiatrii, care au pus aceste semințe bune în direcția creării unei metodologii, dar și o claritate a relației între psiholog și duhovnic. Cum ar trebui să lucreze psihologul în folosul omului din Biserică? Întrebarea care a fost pusă pentru întâlnirile cu dumneavoastră este aceasta: Psihoterapia ortodoxă poate fi practică și de către psihologi?.

P.E.: Voi răspunde pe rând problemelor ridicate de Andreea. Mai întâi, Andreea, spui că psihoterapia ortodoxă nu poate fi acceptată [ca metodologie] de Colegiul central de control al psihoterapeuților (Colegiul Psihologilor din România, *n.tr.*). Aceasta nici nu se va putea realiza vreodată, pentru că, să nu uităm, tema psihoterapiei este dirijată de (la) Bruxelles. Iar Uniunea Europeană este foarte interesată, după cum bine știți, să dea propria ei direcție în ceea ce privește psihoterapia. Așadar, punctul de plecare al activității de supervizare a psihoterapiei [în statele UE] îl constituie omul apusean. [Iar] omului apusean îi este cu neputință să priceapă vreodată viața ortodoxă! Numai dacă se petrece vreo minune... De aceea, psihoterapia ortodoxă își va fundamenta aplicarea sa pe personalitatea și caracterul psihoterapeutului.

Al doilea lucru pe care l-ați atins – și îmi îngădui să nu fiu de acord cu dumneavoastră –, și anume că psihoterapia ortodoxă, ați spus, nu a dat încă rezultate...

P.G.: Vorbea despre România, despre strădania de a face ceva [în România, în acest sens].

P.E.: Da, dar în general a dat rezultate, și cel dintâi martor sunt eu; pot să [vă] dau propriile mărturii. Și vă aduc exemplul pe care vi l-am pomenit și în telesinaxa noastră, pe care am avut-o, cel cu tânărul care a avut, destulă vreme, gânduri de natură homosexuală și căruia psihologul i-a spus, într-un final: „Tinere, așa cum ești (homosexual, *n.tr.*), așa vei merge înainte în viața ta!”. Tânărul a venit și m-a întâlnit în Sfântul Munte, la Vatoped, mi-a povestit toate acestea [și] i-am spus: „Nu sunt de acord cu psihologul tău! Gânduri de natură homosexuală poate avea orice om”. Poziția credinței ortodoxe [este următoarea]: nu înseamnă că cine are anumite gânduri își dorește [să facă] și faptele respective (pe care gândurile i le zugrăvesc pe ecranul fanteziei, *n.tr.*). Lucrul acesta, din păcate, nu-l știe psihoterapia apuseană. De aceea, Părinții Bisericii au spus că, dacă omul, nu vrea să pună în practică ceea ce are în minte, înseamnă că, de fapt, [el] nu dorește acel lucru (pe care gândul i-l pune înainte, *n.tr.*). Căci gândurile omului sunt: de la el însuși, de la Dumnezeu sau de la diavolul însuși. Vedeți că avem multe deosebiri față de psihoterapia apuseană. Pentru că psihoterapia apuseană, în primul rând – una dintre multele și marile deosebiri [față de psihoterapia ortodoxă] –, nu admite prezența (existența, *n.tr.*) diavolului. De aceea, occidentalii, astăzi, nu admit existența diavolului și îl consideră [a fi] răul abstract, conceptual [răul ca noțiune abstractă, răul drept concept, *n.tr.*]. A venit deci acest tânăr aici, am povestit împreună, mi-a dat ascultare, și-a lăsat psihologul și m-a făcut pe mine „psihologul” lui, [și] astăzi este însurat, are șase copii, este doctor, conduce o secție clinică dintr-un mare spital din Grecia; este, întru toate, un specialist de succes, un familist împlinit și, cel mai important,